

VÝCHODNÍ VERSUS ZÁPADNÍ EVROPA A KAM PATŘÍME MY ČEŠI

(Richard Jan Hons, říjen 2025)

O východozápadním dělení Evropy se hojně diskutuje. Kdekdo do toho promítá své představy, tužby a obdiv. Zkrátka, hodně emocí a málo faktů. Tomu bychom se měli při našem přemýšlení vyhnout.

Samozřejmě, takové dělení je hodně zjednodušené, ale budiž, přijmeme je s vědomím, že se nejedná o dva homogenní celky oddělené ostrou hranicí, ale prostory, které jsou členěné v bohaté škále barev. Je nutné hledat nezpochybnitelné charakteristiky, jež by polemizující protistrana byla ochotná přijmout a jež jsou vždy pro jeden celek společné a v druhém chybí. To není, díky jejich vnitřní pestrosti, úplně snadný úkol. Takové široce platné odlišnosti se nehledají snadno. Mohou to být drobnosti, které platí pro celý východ nebo pro celý západ, ale nám pomohou.

Odrážejí podstatu jednotlivých národů, co mají společné a čím se liší. Moc nám nepomůže dělení přes náboženství. Až na drobné výjimky celá Evropa staví na křesťanské tradici, a je jedno, zda se jedná o katolictví, pravoslaví nebo protestantství. Kristova zvěst je jen jedna a je zcela mírumilovná, se snahou po odpuštění – nehledě na to, jak s ní člověk, a zejména mocní tohoto světa, v průběhu dějin nakládali a jak se jí zpronevěřovali. Ani podíl atheistů nám nepomůže. I ti si v sobě nesou morálku vycházející z křesťanské tradice, i když si to většinou neuvědomují. Dokonce i komunisté bývalého režimu si některá svá hesla vzali z Bible! Nikdy by to ovšem nepřiznali.

Renesanční myslitel, a mimo jiné zakladatel walldorfské pedagogiky, Rudolf Steiner viděl podstatu západu, představovaného hlavně Anglosasy, v materialismu a individualismu. Naopak pro východ, reprezentovaný zejména Rusy, je podle něj typická spiritualita (duchovnost) a kolektivismus. Nejspíš měl do značné míry pravdu, i když bych to neviděl tak kategoricky a hovořil spíše o tendencích. Potíž je v tom, že přítomnost takových charakteristik u jednotlivých národů je diskutabilní, sporná a každý to může vidět jinak. Takové vlastnosti či znaky z našeho uvažování raději vypustíme. Potřebujeme najít daleko jasnější, méně zpochybnitelné rozdíly.

Jeden můj kolega, s nímž jsem kdysi dělal geologickou prospekci v horách Balkánu říkal: „Je to jednoduché. Východ je tam, kde se čaji říká *čaj*. Západ je tam, kde čaji říkají *tea* nebo *thé*.“ Je to vtipný postřeh. Trochu nám v tom neseď Poláci se svojí *herbatou*, ale jinak to sedí.

Tím se dostáváme k jazyku, který je duší každého národa. V jazyce přemýšlíme, jazyk nás formuje. Když národ ztratí svůj jazyk, ztratí sám sebe. Pro naše východozápadní členění to je velmi důležité. Podíváme-li se na češtinu, ale i na další slovanské jazyky, nacházíme bohatou slovní zásobu, propracované tvarosloví, množství různě zabarvených synonym, zdvojnásobení, ... Jsou to jazyky složité, umožňující vyjádřit i velice jemné odstíny myšlenek. V tom za námi románské jazyky i němčina zaostávají a zdaleka nejhůř je na tom angličtina s primitivním tvaroslovím a naprostým nedostatkem jemných slovních odlišení. Máme tady po ruce zásadní rozlišovací znak. Východ se vyznačuje složitými, výrazově bohatými jazyky, západ zřetelně jednoduššími, výrazově chudšími.

Když se ohlédneme do minulosti, tak vidíme, že země národů západní Evropy byly vesměs koloniálními mocnostmi – nejenom Británie, Francie a Španělsko, ale i taková drobiska, jako

Belgičané nebo Holanďané. Naopak země východoevropských národů koloniálními mocnostmi nebyly – a to ani takové mocnosti jako carské Rusko nebo Rakousko-Uhersko.

Ještě jedna zvláštní drobnost. Východoevropané jsou vášniví houbaři, Západoevropané nikoliv. Je naprostou výjimkou, když Němec vyrazí na houby. Italové a Francouzi sice houby milují, ale nesbírají. Prostě si je koupí. Naopak v českých zemích jsou na podzim lesy plné lidí s košíky. O významu hub pro Rusy a hlavně obyvatele Sibíře nemluvě. Zde se houby nejenom sbírají a konzumují, ale nacházejí také hojné uplatnění v léčitelství.

V našem pátrání po dělících kritériích nám může pomoci i moderní věda – genetika. Na východě je hojné zastoupení původní prastaré haploskupiny *R1a*. Vysoký výskyt je i v Německu, v oblasti obývané Lužickými Srby, kteří bohužel neodolali poněmčení. Naproti tomu v západní Evropě převažuje odštěpená haploskupina *R1b*. *R1a* zde téměř chybí.

Abych byl spravedlivý, tak jsem zkoušel přemýšlet o široce platných znacích, které by nebyly vágní, vyskytovaly se u nás i v typických národech západu a naopak dále na východě chyběly. Na žádné jsem nepřišel. Takové znaky nedovedl uvést při diskuzi ani žádný z mých západofilních přátel.

Myslím si proto, že na otázku, kam patříme my Češi, Moravané a Slezané si nyní můžeme s klidným svědomím odpovědět. Je nad slunce jasné, že jako Slované mluvící slovanským jazykem, výrazově jedním z nejbohatších, **patříme jednoznačně na východ**, a to přes rozdíly, které cítíme mezi naším širším středoevropským a vzdálenějším východoevropským prostorem. Nositelem evropského východu jsou hlavně slovanské země.

Dnes tuto příslušnost k východu, na rozdíl od minulosti, spousta Čechů odmítá. Chtěli by patřit na západ. Boj s vlastními kořeny je ale, jak známo, bojem s větrnými mlýny. Svoji východní podstatu nezapřeme. A nevidím to jako nevýhodu, nýbrž jako výhodu, hlavně z hlediska našeho propracovaného jazyka a způsobu a kvality našeho přemýšlení, které s ním bezprostředně souvisí. Ono popírání vlastní přirozenosti bývá u nás bohužel časté, avšak kontraproduktivní. Nejsem zrovna obdivovatelem Jana Wericha, ale některé jeho myšlenky stojí za to a odrážejí hlubokou pravdu. Jedna z nich je jako ušitá na závěr této úvahy: „**Když už člověk jednou je, tak má koukat aby byl. A když kouká, aby byl, a je, tak má být to, co je, a nemá být to, co není, jak tomu v mnoha případech je.**“

